

Amanda Mikhalopulu (1966)

Traducció: Jaume Almirall

Desert

Atenes no existeix. Van col·locar l'Acròpolis en un turó i llestos. Amb sorolls (botzines, campanes, veus de venedors ambulants) i olors característiques (escombraries, llessamí, benzina) van crear en els autòctons la falsa il·lusió de la ciutat. Ells, per la seva banda, van transferir la falsa il·lusió de la ciutat als turistes, escrivint poemes amb les paraules sol, asfalt, coloms. Van compondre música amb gemecs que havien heretat de la dominació turca. Van barrejar èpoques, influències, moviments de la manera maldestra com la Història estratifica efectes.

Els fets van seguir el seu ritme. Es van posar noms a places (Karitsi, Koliatsu, Klavthmonos) i a carrers (Akadimias, Athinàs, Themistokleus). Amb guerres i tractats de pau es va reforçar la memòria col·lectiva, o amnèsia, com vulgueu dir-ho. Si una persona insisteix que veu davant seu la plaça Síndagma, està boig. Si la veuen milers, la plaça existeix.

Quan els meus pares em van dir que vivim a Atenes, me'ls vaig creure. Seria el mateix si em mostressin un avió i em diguessin, mira, una cullera. Sense pensar-hi gaire, vaig transferir aquest coneixement a la meva filla. Li vaig parlar de l'Àgora antiga i de l'exclusió dels esclaus i les dones de la Democràcia atenesa. Dels perses, de Temístocles i de l'«Epitafi» de Pèricles. De la Guerra del Peloponnès i del viratge dels atenesos contra els macedonis en l'època hel·lenística. D'on ho he après, això. Ho he llegit en els seus llibres.

Ho havia d'haver sospitat en els meus anys d'estudiant. Homer, ens deien, «es considera» creador de la *Iliada* i l'*Odissea*. Què vol dir «es considera»? Qui «considera» aquest «es considera»? No ens havia de fer rumiar la teoria de l'expansió, de Gottfried Hermann, d'acord amb la qual la primitiva *Iliada* va ser enriquida amb estratificacions successives? La teoria de l'agregació de Kirchhoff, d'acord amb la qual els poemes èpics són un *patchwork* de textos? O el fet que la llengua homèrica no es va parlar mai? El problema de les històries fascinants és que s'ensenyoreixen de tu. Et negues a posar-les en dubte?

Anys més tard, quan vaig començar les meves investigacions, vaig comprovar que les teories de l'expansió i de l'agregació són dues de les escasses claus de què disposem per obrir el pany del món «primitiu». De fet, tot el que us contaré va succeir amb expansions i agregacions d'idees. Igual com teixia i desteixia Penèlope a l'*Odissea*, teixien i desteixien conspiracions de grandesa els arranjadors de la història atenesa. Hermann i Kirchhoff van arribar molt a prop de la veritat, però els va fer por el pinyol. Una idea irrompible trenca les dents.

La maniobra s'havia organitzat perfectament i les cartes de la baralla s'havien barrejat moltes vegades en el pas del temps. Hi va haver expansions i agregacions de forma modèlica, perquè no es veiessin les costures. A cada vaguetat que els investigadors topaven, conclouïen que «res no pot admetre's amb seguretat». Així és com els homes reaccionen davant el desconegut.

Es tractava d'una conxorxa d'oradors, poetes i arqueòlegs. Membre d'ella, per referir-me només a alguns, era un antic filòsof que anunciava la bona nova de la felicitat i un periegeta que va arrasar totes les maduixes salvatges de l'Helicó. I, més tard, l'arquitecte alemany que va construir el palau reial d'Atenes, el *lord* que va transportar trossos del Partenó al Museu Britànic i el poeta grec que va escriure sobre les Cariàtides: «El jovent intueix el teu significat / S'eleva ja en les teves proximitats».

Van treballar en condicions d'extrem secretisme. Van transmetre «informacions» versemblants d'una generació a l'altra. Tanmateix la versemblança és l'enemiga de la veritat. Els artistes són monstres: distorsionen el món perquè no en suporten l'horrible obscuritat. Per què visualitzar l'humanisme d'aquesta manera completament inhumana? Per què elaborar una societat ideal i després deixar que homes de debò se les hagin amb magnituds vertiginoses?

El seu somni era crear una ciutat transcendental, incomparable. Una ciutat que descobrís les ciutats, els règims, la llengua i la llibertat. Barons tots ells, es trobaven en pòrtics secrets al fons del desert, pòrtics que es van crear segles abans que la sorra inundés el món. I allà, amb tossuderia i mètode, van confegir un pla d'idealisme i fantasia anàrquica. Van construir maquetes de temples i de cases amb cuines i estances dels homes. Van trossejar peces de terrissa per als ostracismes. Van inventar aventures a les costes d'Àsia Menor. Van fabricar estris de terrissa i de metall, deixant en herència als de després la responsabilitat d'enterrar-los profundament dins la terra. Van inventar noms d'homes savis i de dones submises. Van formular teories filosòfiques sobre la felicitat, el temps i la mort. Gradualment van crear una societat que encaixava amb la seva arbitrària visió sobre omnipotència i control.

Gradualment vol dir que la una invenció trepitjava sobre l'altra, exactament com succeeix amb la primera mentida que condueix a la següent. Si van donar a la ciutat dels atenesos una dea patrona, no era menester una festa en honor seu? Així van començar les Panatenees. Van anomenar els seus veïns beocis i megaresos, perquè cap ciutat no és una illa. Van inventar l'Assemblea del Poble, la Màntica, els sacrificis. Els déus, les heteres, els esclaus.

Era tal la xerrameca, l'ambició depravada, la seva necessitat de jugar, que en comptes de crear una història coherent, es van estimar més esquinçalls de poemes lírics i mites sobre tridents i olives. En realitat tots aquests senyors es divertien jugant al Monopoly: et dono Súnion, em dones Eleusis? I en veritat els hauria odiat pel mal que ens van causar, per l'horrible sensació d'inferioritat amb la qual ens van obligar a viure, si no fos que

m'adonava de tant en tant que ens van salvar ja del desert. Del lloc tèrbol que ens obliga a caminar amb el cap acotat preguntant: com hem acabat així?

Escolteu ara el que passa. Una tarda que passegem pel Licabet amb el meu home, em giro i li dic, no veig res, no existeix res. El meu home hi està d'acord, mou el cap hipnotitzat. I de fet anem per un lloc desert, només l'Acròpolis es distingeix al fons com una maqueta de cartró il·luminada. És com si el món s'esqueixés de cop i veiessis el paper sobre el qual estava escrit.

Quan em van demanar que escrivís un text sobre Atenes vaig pensar que havia arribat l'hora, mig de broma mig de veres, de compartir amb vosaltres la veritat. El pitjor que pot passar és que us penseu que escric una història. És pitjor encara el fet que m'he quedat bocabadada.

Però potser voldreu jutjar vosaltres sols, sense refugiar-vos en tot el que us han dit els altres. Obriu els ulls, mireu. Us ho asseguro, arribareu a la mateixa conclusió. Si una persona insisteix que veu davant seu el desert, és boig. Si el veuen milers, el desert existeix.